

el terme de Les Paüls: evidentment heteroclisi de *Colle Miyana* COLLIS MEDIANA. *Coll d'Encia* COLLEM INCISAM 'coll tallat' a Castellnou de Bassella (cf. *Les Encies*, INCISAS, a damunt d'Amer). Veg. després *Cosocanina*. —⁵ Altrament el mot COLLIS degué penetrar també en el base extrem meridional en data i forma ben arcaica, jutjant pels nombrosos noms de lloc que en forma ben basca ha deixat a la toponímia de la vall riojana d'Ezkarai: *Benéculla* monte, *Estemecuya* loma y campo, *Recicolla* loma, *Zaléculla* monte a media altura, *Chócolla* fuente, *Echecuya*, *Obicolla*, *Osculla*, *Pichicoya* no definit: *Euzkera* III, 91. —⁶ La presència en mossàrab no pot estranyar si tenim en compte que pel mateix temps va passar al base de la Rioja: *Colato*, *Artecolato* (pago y collado), *Colategutia*, *Escarzacolato*, *Gorzocolato*, *Ortocolato*, *Torcecolato*, *Yaricolato*, *Zancoolato*, *Cicolato*, tots noms de «collados» o «laderas» a la vall d'Ezkarai. Amb dissimilació vocàlica: *Calategutia* penya, *Calatigorría* «monte a media altura». *Euzkera* III, 89-91. En canvi no sé pas si és genuí un ex. únic que veig de *collat* a Mallorca: «Pastura en bella escampadissa / la guarda, ran d'una bardissa: / si ho és plaenta l'herba i l'aigua dels cocons! / Sobre els *collats* ja el sol declina ---», *Guasp, IdOr.* IX, 8. Per més que aquí hi hagi més poesia que en cert «académico», i la reminiscència virgiliana és bella, no és per animar-nos a creure en l'autenticitat d'un mot, més que més havent-hi entremig Fray Luís!

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *collada* 'clatellada cop', *collada* 'pal recolzat als muscles per dur galledes', *coller*, *collera*, *collerat*, *cullerat*, *crim de collera*, *colleri*, *colleró*, *escollerau*, *coloyñ*, *collerjar*, *collar*, *acollarat*, *collari*, *collarina*, *collanet*, *collana*, *collaret*, *collut*, *descollar*, *descollat*, *encollar*, *encollerat*, *encolletar*, *escollat*, *escollar*, *degollar*, *degollat*, *degollant*, *degollador*, *degolla*, *degoller*, *degollaci*, *degollació*, *degollada*, *degolladissa*, *degolladura*, *degollament*, *decollació*, *collalba*, *collample*, *collblau*, *coll-doble*, *collcanetes*, *collcurt*, *Colldejou*, *collferro*, *collportar*, *colltombar*, *colltdrcer*, *colltorçar*, *colltorcir*, *colltort*, *colltorçament*, *colltrenar-se*, *collverd*, *collada* 'pas de muntanyes', *collado*, *collao*, *colladet*, *colladó*, *Colladenroi*, *collet*, *colletó*, *collatiu*, *collereta*, *collà*, *colleret*, *escollat*, *descollat*, *trascoll*, *trascollat*, *anar a trescollar*.

Coll 'classe de cartes', V. *collar*; 'temps que es concedeix', 'herba-col', V. *quallar Colla*, V. *collar* *Collaboració*, *collaborador*, *collaborar*, V. *llavor* *Collació*, *collacionar*, V. *conferir* (PREFERIR) *Collada*, V. *collar*; 'pas entre muntanyes', 'cop de coll', V. *coll*; 'llet presa', V. *quallar Collader*, V. *coll* *Collador*, V. *collar* *Collador*, V. *conferir* (PREFERIR) *Collapse*, V. *llau* *Collar*, V. *conferir* (PREFERIR) *Collar* m., V. *coll*

COLLAR, v., pròpiament 'unir un animal a un al-

tre, un cavall a un vehicle, un animal al jou', etc., d'on 'estrènyer fortament a una cosa, caragolar', probablement derivat de *coll* perquè per aquesta part del cos és per on collen o junyen, i partint d'això estès a d'altres accions que porten la idea fonamental de 'lligar estretament', 'tibar', 'unir objectes nàutics, per hissar-los', etc.; se'n deriva *colla*, originàriament 'grup o parella d'animals junyits o persones ajuntades', tal com *junta* es deriva de *junyir*. □ 1.ª doc.: S. XIII, a .1254.

Tant *collar* com *colla* apareixen en la documentació com a termes nàutics abans que en cap altra acc., i és també en aquest ordre d'idees que han assolit la difusió més gran dins les llengües de la nostra família. En català trobem bastant el verb en el S. XIII, ja en Desclot: «viuren venir una barqueta a rem, e colaren les pugues, e esperaren-la, per saber noveles del rey hon era»: es tracta, doncs, de lligar una part del velam amb certs cordatges que permeten d'esperar sense cedir al vent però mantenint-se a punt de fer via, com es veu encara per l'altre passatge de Desclot (§ 129): «féu manament a totes les galees que feessen la via de Sicília: e mantinent arboraren e colaren, e puys feren vela» (NCL. II, 100.16; IV, 58.17): després de *collar* ja no cal més que arborar i es fa vela (o sigui la nau avança empesa pel vent).¹ Es feia amb un cordatge gros i pesant (com una gúmena, que deien *veta*), i un doc. del port de Barcelona torna a dir el mot, també apariant-lo i oposant-lo a *arborar* ('enlirar, elevar'): «una veta d'arborar, qui ha pesat tres quintars --- una altre veta de *collar*, qui ha pesat dos quintars», any 1254 (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 264). El mot estava, doncs, en pròxima connexió, en aquest ús, amb la idea d'"hissar la vela", com es veu per un passatge del *Consolat*, on surt repetidament, i fins sembla, en l'última aparició, que ja hagi arribat a la idea d'hissar, per la combinació amb *ergir* 'posar dret': «Notxer deu haver aytal batlia en la nau, que --- ell deu fer *collar* e metre veles com ell coneraxer que faça a fer --- Item que tota via que la nau deu mudar, ell deu comandar a popa, e donar salvament, e *collar* --- item que com faça a 'rgir e *collar* de mig, si ops serà, e mudar l'altra vela que conega que faça a mudar, que-u faça fer» (cap. 332). És, doncs, ja l'acc. 'hissar les veles' (*AlcM.* II, § 1). *Colare* 'hissar la vela' apareix també en el S. XIII, en el poeta sud-italià Rinaldo d'Aquino, editat per Tallgren.² Fou doncs des de molt antic un terme de la gent de mar, sobre el qual es trobaran detalls en les fonts tècniques.³ Ja comprovarem després, a propòsit de *colla*, com aquest mot i *collar* apareixen també de bona hora amb aquesta i altres accs. nàutiques, en altres llengües afins i altres fonts navals. Però hi ha moltes altres aplicacions més primàries i de nivell menys tècnic, i és natural que per a l'etimologia ens dirigim a un nivell més elemental de vida, encara que aquestes idees més modestes triguin més a aparèixer en escrits, o no surtin en la prosa, sempre tan seriosa i elevada, dels nostres medievals. És clar que el verb, vista la seva derivació, hagué de començar per aplicar-se a